

Гранатовий браслет (детальний переказ)

Олександр Купрін

L. van Beethoven. 2 Son. (op. 2, №2)

У середині серпня, перед народженням молодого місяця, несподівано настали бридкі погоди, такі властиві узбережжю Чорного моря. То цілодобово тяжів над землею та морем густий туман, тоді сирена на маяку ревіла і вдень і вночі, немов скажений бик. Або ж з ранку до ранку не вгамовувався дрібний дощ, який перетворював глинисті дороги у суцільну грязюку, у яку надовго загрузали вози та екіпажі...

Але на початку вересня погода змінилася. Настали тихі безхмарні дні, такі теплі і сонячні, яких не було і в липні. Заспокоєні дерева покірно втрачали жовте листя.

Княгиня Віра Миколаївна Шеїна, дружина предводителя дворянства, не змогла покинути дачі, бо в її міському будинку ще не скінчився ремонт. Тепер вона дуже раділа чудовим дням, тиші, самотності, чистому повітрю, щебету ластівок, які готувалися відлітати, ласкавому солоному вітерцю з моря.

Сьогодні був день її іменин — 17 вересня. У цей день вона завжди чекала чогось чудесного. Чоловік, який поїхав у місто, поклав їй на столик футляр з чудовими сережками з грушоподібних перлів. Цей дарунок дуже звеселив її.

Вона була сама в усьому будинку. Її брат, товариш прокурора, поїхав у місто, до суду. Чоловік обіцяв привезти обідати лише кількох близьких знайомих. Все виходило пречудово: у місті довелося б витратитися навіть на бал, а на дачі витрати були мізерні. Князь Шеїн ледве зводив кінці з кінцями: його родова садиба не давала прибутків, а життя потребувало влаштовувати прийоми, добре вдягатися, займатися благодичністю, тримати коней... Княгиня Віра допомагала чоловікові утриматися від повного розорення.

Тепер вона ходила у саду, зрізаючи ножицями різнокольорові гвоздики і левкої. Почувся звук автомобільного різка: приїхала молодша сестра Віри, Анна Миколаївна Фріессе, — допомогти прийняти гостей. Вони були зовсім не схожі між собою. Віра була у матір, красуню англійку, з високою гнучкою фігурою, ніжним, але холодним і гордовитим обличчям, прекрасними, але задовгими руками, з тією чарівністю похилих плеч, яку побачиш тільки на старовинних мініатюрах. Анна успадкувала монгольську кров батька, татарського князя, дід якого був хрещений тільки на початку XIX століття і походив від самого Тамерлана. Вона була нижча за сестру, широка у плечах, насмішувата, жива і легковажна. Її обличчя монгольського типу з ледь помітними вилицями, з вузькими очима, з пихатим виразом маленького чутливого рота зачаровувало невловимою посмішкою, жіночністю, кокетливою мімікою. Вона, граційна і негарна, збуджувала і привертала до себе чоловіків частіше, ніж аристократична краса її сестри. Анна була заміжня, за дуже багатим та дуже нерозумним чоловіком,

камер-юнкером. У них було двоє дітей: хлопчик і дівчинка. У Віри дітей не було, тому вона палко любила малокровних та гарненьких діточок своєї сестри.

Анна могла фліртувати і у столицях, і на курортах Європи, але ніколи не дозволяла собі зраджувати чоловіка, любила азартні ігри, танці, сильні враження, гострі видовища, була щедрою і побожною, навіть таємно прийняла католицтво. Казали навіть, що під її низьким декольте завжди надягнена власниці. Віра ж була простою, з усіма однаково холодно люб'язною, незалежною, по-царському спокійною.

"Боже, як тут гарно, — говорила Анна. — Минулого літа я зробила відкриття: морська вода пахне резедою..." Вона підійшла до краю глибокого провалля і відсахнулася: "Як високо!" Віра запросила сестру посидіти. Глибоко-глибоко під ними лежало море. Вода, ласкаво-спокійна і весело-синя, світлішала у місцях течії та переходила у густо-синій колір на горизонті. Анна сказала, що в неї аж у грудях щемить, але все ж таки щось тягне її... туди, у провалля. Віра розуміла сестру, та море хвилювало її по-іншому: вона любила велич морського простору, його величезне урочисте чудо, але недовго, бо скоро усе це набридало їй. Найбільше Віра любила ліс — сосни, мухомори немов з червоного атласу з білою бісерною вишивкою, тишу і прохолоду...

Тут Анна схаменулася: вона зовсім забула про подарунок! І витягла зі свого ручного мішечка маленький записничок у пречудовій оправі: на старому, зітертому від часу синьому оксамиті мережився філігранний малюнок рідкісної складності. Книжка була прикріплена до тоненького золотого венеційського ланцюжка, листочки в середині були замінені вставочками зі слонової кістки... Річ Вірі дуже сподобалася, але Анна була невдоволена ювеліром, який не зміг вправно зробити для цього антикварного скарбу пристойне оздоблення. Віра була здивована вигадливістю сестри: тільки їй спало б на думку переробити старовинний молитовник на дамський записничок!

Обід накрыли у їдальні, бо на відкритій веранді було вже якось холоднувато. Приготували перепелів, яких дістали в мисливців, непоганий ростбіф, раків, навіть морського півня — в цьому домі любили попоїсти.

Приїхала подруга Віри зі Смольного інституту, Женні Рейтер, чудова піаністка, чоловік Анни привіз із собою величезного професора

Спешникова та місцевого віце-губернатора фон Зекка. Серед гостей був генерал Аносов з грубезним червоним обличчям і презирливим виразом очей — бойовий товариш покійного батька Віри та Анни, князя Мірза Булат-Тугановського. Він дуже любив обох дівчат, а Анна була навіть його хрещеницею. Віра і Анна називали його дідусем, та він і був їм немов справжній дідусь: балував подарунками, вивозив у цирк і театр, розповідав про військові походи і битви. В нього були суто російські мужицькі риси, які надавали йому вигляду мученика і майже святого: добрий і веселий погляд на життя, холодна відвага, покірність перед смертю, жалість до переможених, терпіння та фізична і моральна витривалість. Про нього знаменитий генерал Скобелєв казав: "Я знаю тільки одного офіцера, який хоробріший за мене, — це майор Аносов". Дідусь був

майже глухий, із хворою ногою, на якій було ампутовано три пальці. Він ходив з палицею у правиці, неодмінно у супроводі двох жирних лінивих мопсів. Говорив так голосно, що в опері інколи сміялися з його реплік, що їх, на його думку, він промовляв пошепки. Часто відвідував гауптвахту і, дізнавшись про молодецький, але протизаконний вчинок арештанта, замовляв для нього обід з комендантського будинку. Іще до війни дружина покинула його із заїжджим актором, та генерал надсилав їй пенсію до самої її смерті. Всю свою приховану ніжність і потребу у сердечній любові він переніс на Віру та Анну.

...Вечір був теплий, свічки та терасі горіли нерухожими вогнями. Гостей розважав князь Василь Львович. Він розповідав про якийсь епізод із таким серйозним обличчям, таким тоном, що слухачі мало не давилися від сміху. Він розповів історію шлюбу Густава Івановича Фріссе, Анниного чоловіка, як він намагався за допомогою поліції забрати дружину з помешкання батьків до свого будинку. Усі реготали. Анна всміхалася самими очима, а Густав Іванович — голосно, із захватом...

Перед тим, як підвестися з-за столу, Віра Миколаївна перерахувала гостей і здригнулася: їх було тринадцять і це було недобре. По обіді грали в покер: усім гостям роздавали жетончики з кістки і грали доти, доки усі жетончики не опинялися в одній людині. Тоді гру припиняли. Так зробили і сьогодні.

Віру, яка не брала участі у грі, раптом покликала покоївка Даша. Вона втаємничено поклала на стіл невеликий предмет, загорнутий у білий папір і перев'язаний рожевою стрічкою: "Я не винна, ваша світлість, він прийшов і сказав..." Віра не зрозуміла, хто "прийшов і сказав", та покоївка додала: "Червона шапка, ваша світлість, розсильний..."

Віра наказала наздогнати розсильного, але його вже не було. Тоді вона розрізала стрічку і кинула її у сміття разом із папером з адресою. Там був невеликий ювелірний футляр червоного плюшу, мабуть, тільки-но з крамниці. Під кришечкою, підбитою голубим шовком, вона побачила втиснутий у чорний оксамит золотий браслет, а всередині нього записку. Вона розгорнула її: почерк був якийсь дуже знайомий, але як справжня жінка, вона відклала записку і стала розглядати браслет.

Він був золотий, низької проби, дуже товстий, весь вкритий старовинними, погано відшліфованими гранатами. В середині був якийсь маленький зелений камінець, п'ять чудових гранатів-кабашонів, кожний завбільшки з горошину. Коли Віра повернула браслет, у ньому загорілися приємні густо-червоні живі вогники. "Наче кров!" — думала Віра. Вона чомусь занепокоїлася і знову взяла листа. Рядки були написані дрібно, каліграфічним почерком:

"Ваша ясновельможність, глибокошановна княгиня Віро Миколаївно! Поздоровляючи Вас із світлим днем Вашого Янгола, я наслідуюсь надіслати Вам свій скромний подарунок... Я ніколи б не дозволив собі подарувати Вам щось, вибравши особисто: для цього в мене немає ані смаку, ані коштів. Та й у всьому світі не знайдеться прикраси, яка була б достойною Вас. Цей браслет належав моїй прабабці, останньою його носила моя матуся. Посередині, між великих камінців, Ви побачите один зелений. Це дуже рідкісний сорт — зелений гранат. За сімейними легендами, він

має особливість надавати дар передбачення жінкам, що його носять, і відганяти важкі думки, чоловіків же оберігає від наглої смерті. Усі камені перенесені сюди зі старого срібного браслета і ви можете бути певною: ніхто цього браслета ще не вдягав. Ви можете миттю викинути цю іграшку або подарувати комусь, але я буду щасливий вже тим, що до нього торкалися Ваші руки.

Молю Вас, не гнівайтеся на мене. Я червонію, згадуючи про свою зухвалість сім років тому, коли Вам, панні, я насмілювався писати безглузді і дикі листи і навіть очікувати відповіді. Тепер у мене залишилося тільки благоговіння, вічне поклоніння та відданість. Я щохвилини бажаю Вам щастя і радію, коли Ви щаслива. Я подумки вклоняюся до землі меблям, на яких ви сидите, паркету, по якому ви ходите, деревам, до яких ви торкаєтеся... Та я не заздрю ані людям, ані речам.

Ще раз вибачаюся, що занепокоїв Вас довгим непотрібним листом.

Ваш до смерті і після смерті покірний слуга

Г.С.Ж."

Віра роздумувала, показати чи не показати браслет чоловікові? Вона не могла очей відвести від червоних кривавих вогнів, які тріпотіли у гранатах.

...Вечір тривав. Князь Василь Львович, сидячи за великим круглим столом, показував гостям домашній гумористичний альбом із малюнками. Альбом був яскравим доповненням до його сатиричних розповідей. Він показував "Історію любовних походеньок хороброго генерала Аносова в Турції" або "Пригоди князя Ніколя Булат-Тугановського в Монте-Карло". Сьогодні він ілюстрував гостям короткий життєпис своєї сестри, Людмили Львівни. "Частина перша. Дитинство. Дитина росла, її назвали Ліма... Частина друга. Перше кохання. Кавалеріст-юнкер підносить дівчині Лімі на колінах віршик, що сам написав... Наприклад, там є перл: "Твоя чудова нога — видіння пристрастей небесних..." І показував зображення ноги. Потім йшли малюнки, на яких юнкер спокушав Ліму і влаштовував утечу з рідного дому, як рідний батько Ліми наздоганяв утікачів... Нова повість князя мала назву "Княгиня Віра і закоханий телеграфіст". Тексту ще не було, але вже був намальований кольоровими олівцями портрет телеграфіста, серце Віри, пронизане стрілою, епізоди, у яких Віра демонструє листа закоханого телеграфіста батькам і своєму нареченому, Васі Шеїну, а Вася повертає Вірі свою обручку зі словами: "Я не смію заважати твоєму щастю, але подумай ще раз, бо ти не знаєш зрадливого світу, усі телеграфісти привабливі і зрадливі, вони насолоджуються своїм обманом і насміхаються із почуттів своїх жертв... За півроку Віра забуває свого прихильника, виходить заміж за красеня Васю. Але телеграфіст її не забуває: він перевдягається трубочистом і йде до Віриної відпочивальні... Ось тут сліди його пальців і губ — всюди, всюди: на килимах, подушках, на шпалерах, навіть на паркеті... Ось він влаштовується на кухню Віри посудомийкою, але занадто велика увага до нього повара Луки примушує його зникнути... Ось він у божевільні... Ось став монахом... Та щодня він надсилає Вірі листи... Насамкінець він помирає та в заповіті просить передати Вірі два телеграфні гудзики та флакон з-під парфумів: він повний його сліз..."

Настав вечір. Гості поїхали. Генерала Аносова примусили вдягти пальто, ноги закутали теплим пледом. Перед ним стояла пляшка улюбленого червоного вина, поруч сіли Віра і Анна. Старому було добре. "Осінь, осінь...", — задумливо хитав він головою. "Який жаль, вже осінь, треба повертатися до служби. А тут тільки-но настали гарні дні..." Генерал почав розповідати одну зі своїх військових історій, цього разу про Бухарест, потім про Шипку, про свої зустрічі з гарними жінками і дівчатами... Людмила Львівна запитала, чи було в генерала справжнє кохання — святе, чисте, вічне... "Мабуть, ні...", — задумливо відповів генерал. "Спочатку було ніколи: молодість, війна, карти... потім схаменувся — вже руїна..."

Перед тим, як піти проводити дідуся, Віра підійшла до свого чоловіка і сказала: "Подивися у мене на столі у шухлядці — червоний футляр, а в ньому лист. Прочитай його..."

...Віра йшла поруч з генералом. Продовжуючи розпочату розмову, він сказав, що в наші часи ніхто не вміє кохати і що він давно вже не бачив справжньої любові, хоча й був одружений. "Одружуються зараз із різних мотивів — жінки від бажання тепла, затишку, необхідності мати своє гніздо, чоловіки — від схильності якось впорядкувати своє життя, від намагання уникнути обідів по трактирах, невипраної білизни, боргів... Та й посаг майбутньої дружини декому конче потрібний. Але я не про це, я про кохання кажу. Воно має бути трагедією! Найвеличнішою таємницею у світі! Тут ні до чого розрахунки, компроміси..."

Генерал розповів історію полкового прапорщика та дружини полкового командира. На думку генерала, вона була "стара кляча", а він — "жовторотий горобець". Коли юнак набрид цій військовій Мессаліні, вона покинула коханця, та він не покинув її: зблід, схуд, простоював під її вікнами. Одного разу вона прошепотіла закоханому у вухо: "Ви тільки кажете, що любите мене. А під поїзд не кинетесь!..." Прапорщик побіг до товарного потяга, який йшов назустріч, і, можливо, його б розрізало навпіл, та його стали утримувати. Не втримали, він вчепився у рельси, тож обидві кисті рук йому і відрізало... Пропала людина, службу довелося залишити, врешті він замерз десь в Петербурзі..."

Віра запитала: "Тож жінок, які вміють кохати, не буває?" Розмірковуючи над цим, генерал сказав: "Майже кожна жінка здатна на найвищий героїзм у коханні. Вона цілує, обіймає, вона вже мати. Для неї кохання — це всесвіт, сенс життя! Та вона невинна у тому, що кохання в людей набуло таких вульгарних форм, стало життєвою зручністю, маленькою розвагою. Винні Чоловіки, з тілами курчати, з душею зайця, не здатні на героїчні вчинки, на ніжність... Днями, я читав історію Марусі Леско та кавалера де Гріє... Слізьми обливався... Скажи, люба, чи не кожна жінка у глибині свого серця бажає про таке кохання — єдине, всепрощене, на все готове, самовіддане?... Та немає його, і жінки мстяться. Років за тридцять жінки візьмуть у світі велику владу. Вони вдягатимуться, як індійські ідоли, зневажатимуть чоловіків, як рабів. Це все за те, що цілі покоління не вміли вклонитися і благоговіти перед коханням. Це буде їхня помста..."

Генерал несподівано запитав Віру про історію з телеграфістом — що тут правда, а що вигадане? І Віра розповіла про якогось божевільного, який переслідував її своїм коханням іще за два роки до заміжжя. Вона жодного разу не бачила його і не знає його прізвища. Одного разу він обмовився, що працює у якомусь закладі дрібним чиновником. У листах він виказував своє знання Віриного життя: писав про бали і вечори, на яких вона була, як була вдягнена, у якому товаристві... Листи були вульгарні та палкі. Віра письмово попросила його більше не писати їй, не утруднювати її своїми виливами кохання... З того часу він писав їй лише на Великдень, Новий рік та день іменин. Віра розповіла й про сьогоднішній лист з подарунком...

Генерал задумливо сказав: "Але, можливо, твій життєвий шлях перетнуло саме таке кохання, про яке мріють жінки і на яке майже не спроможні чоловіки..."

Потім усі розпрощалися.

Княгиня Віра з неприємним почуттям піднялася на терасу і ввійшла у кімнати. Вона почула голос брата Миколая і побачила його високу, сухорляву постать, він розлючено говорив про те, що давно наполягав якось припинити ці листи від божевільного Пе Пе Же: це зухвало і вульгарно, пора покласти цьому край, треба потурбуватися про добре ім'я Віри... А що, як телеграфіст вихвалитиметься перед усіма, що княгиня Віра Миколаївна Шеїна приймає його подарунки, і це стимулюватиме його до нових "подвигів"! Сьогодні він надсилатиме їй перстні з діамантами, післязавтра кольє з перлів, а там, дивися, сяде у в'язницю за розтрату, а князів Шеїних викличуть як свідків... Вирішили відіслати браслет відправнику, та Віра не знала ні адреси, ні його імені. Миколай Миколайович сказав, що за ініціалами це зробити досить просто: треба знайти "Пе Пе Же" у міському покажчику... Віра виправила: "Ге Ес Же"...

...Назавтра Миколай Миколайович і Василь Львович піднімалися темними сходами, де пахло мишами, кішками, гасом і пранням. Підсвічували собі сірниками. Знайшовши потрібний номер, подзвонили. Відчинила повна, сивоволоса, сіроока жінка в окулярах. Вони запитали, чи вдома пан Жолтков. Їм відповіли ствердно. Булат-Тугановський постукав і почув слабкий голос: "Увійдіть..."

Кімната була низька, широка і довга, майже у формі квадрата. Її ледве освітлювали два круглих вікна, схожих на пароходні ілюмінатори. Біля однієї стіни стояло вузьке ліжко, біля іншої — великий широкий диван, вкритий витертим чудовим текинським килимом, посередині — стіл з кольоровою малоросійською скатертиною.

Хазяїн кімнати стояв спиною до світла. Він був високий на зріст, худорлявий, з довгим пухнастим і м'яким волоссям, блідий, з ніжним дівочим обличчям, голубими очима, з дитячим підборіддям з ямкою посередині. Йому було десь близько тридцяти — тридцяти п'яти років.

Миколай Миколайович відрекомендував себе та князя Василя Львовича Шеїна. Про справу, у якій прийшли обидва, було сказано коротко: Жовткову повертають річ, надіслану Вірі Миколаївні, і просять, щоб таких сюрпризів більше не було... Почервонівши, Жовтков просив пробачити йому зухвалість і запропонував гостям чаю. Та гості ніби не почули. Миколай Миколайович сказав, що побачив у Жовткові

благородну людину, тому й не звернувся до влади... Жовтков гірко всміхнувся, почувши це, і раптом попросив вислухати. Говорив він одними щелепами, губи його побіліли і не рухалися, як в мерця. Кілька секунд він ротом хапав повітря...

"Важко говорити... я кохаю вашу дружину. Але сім років безнадійної та ввічливої любові дають мені право на це. Спочатку, коли Віра Миколаївна була ще панночкою, я писав їй досить безглузді листи і не чекав на них відповіді. Погоджуюся, мій останній вчинок із браслетом був ще більшою дурницею... Та, думаю, ви мене зрозумієте. Я знаю, що не маю сили її розлюбити, ніколи... Ви не зможете це припинити, навіть виславши мене. Все одно я кохатиму Віру Миколаївну і навіть у тюрмі я знайду змогу дати їй знати про моє існування. Лишається тільки одне — смерть... Я прийму її у будь-якій формі..."

Вирішили, що Жовтков має поговорити з Вірою Миколаївною по телефону. Василь Львович і Тугановський на кілька хвилин залишилися удвох. Миколай Миколайович вважав, що Василь Львович дуже нерішучий, розкис і дозволив цьому Жовткову розповідати про свої почуття. Василь Львович був вражений: така людина не буде обманювати. Та й чи винен Жовтков у коханні, не можна ж керувати таким почуттям, як кохання! Він жалів цю людину, відчував, що присутній при якійсь величезній трагедії душі і тут не можна блазнювати. "Це декадентство", — відповів Миколай Миколайович.

За десять хвилин Жовтков повернувся, весь білий і нервовий, очі його блищали. "Я готовий... Я наче вмер для вас. Завтра ви про мене нічого не почувєте... Та молю вас, я маю зникнути з міста, бо витратив казенні кошти. Дозвольте мені написати останній лист Вірі Миколаївні..."

Ввечері, повернувшись на дачу, Василь Львович розповів дружині усі подробиці візиту. Вона не була здивована. Та вночі, коли чоловік прийшов до її спальні, вона сказала, відвернувшись до стіни: "Залиш мене. Я знаю, що цей чоловік уб'є себе..."

...Княгиня Віра Миколаївна ніколи не читала газет, але того дня вона розгорнула саме ту сторінку, де було надруковано: "Загадкова смерть. Минулого вечора, близько сьомої, покінчив життя самогубством чиновник контрольної палати Г. Жовтков. Смерть покійного була спричинена розтратою казенних грошей... Вирішено не відправляти труп до анатомічного театру..."

Віра передчувала саме це, а прочитавши повідомлення, стала розмірковувати над словами генерала Аносова про справжнє, самовіддане кохання...

О шостій принесли пошту. Там був лист від Жовткова. Цього разу Віра розгортала і читала його з невимовною ніжністю. Жовтков писав, що відчуває себе небажаним клином, який вривався в їхнє життя. Та він безмежно вдячний їй, Вірі, за те, що вона просто існує у світі, бо сам Господь винагородив його цим коханням. "Да святиться ім'я твоє..." — писав Жовтков. Він згадав, як вперше побачив її у ложі в цирку і в ній втілилася уся краса землі. Тому він не міг нікуди бігти від неї, щохвилини вона була у його мріях, він стидався за цей дурний браслет... Він зізнавався, що вкрав її хусточку на балу у Дворянському зібранні. Сьогодні її та Вірину записку із заборорою писати листи

він спалює. Жовтков був впевнений: вона пам'ятатиме його, особливо коли гратимуть на концертах бетховенську сонату D-dur №2, op. 2... "Хай щастить Вам і нехай ніщо не стривожить Вашу прекрасну душу. Цілую Ваші руки..." — так закінчувався лист.

Віра Миколаївна забажала побачити Жовткова.

...Вона залишила свій екіпаж за дві вулиці до Лютеранської. Знайшла квартиру Жовткова. Жінка, яка відчинила Вірі, була полькою, розмовляла з акцентом. Вона сказала, що вважала цього чоловіка не квартирантом, а рідним сином. Віра просила розповісти їй про Жовткова, бо вона його... друг.

З розповіді Віра зрозуміла, що до Жовткова приходили двоє чоловіків, потім він писав листа і відніс його у Поштову скриньку, потім почулося, ніби з дитячого пістолета вистрелили. О сьомій, коли Жовтков завжди пив чай, він не відповів і прислуга зламала двері... А перед тим, як писати листа, він попросив хазяйку повісити браслет з чудовими гранатами на ікону матки боски...

Віра увійшла до кімнати. Пахло ладаном, Жовтков лежав на столі. Голова покоїлася низько. Губи всміхалися блаженно і сумирно, немовби перед розлукою з життям він зрозумів якусь глибоку і солодку таємницю, яка вирішила усе його людське життя. Такий вираз обличчя Віра бачила на масках страждених Пушкіна і Наполеона.

Стара жінка пішла. Віра витягла велику червону троянду, підняла голову трупа і поклала її під шию. Цієї секунди вона зрозуміла, що кохання, про яке мріє кожна жінка, пройшло повз неї. Вона поцілувала його в холодний, вологий лоб довгим дружнім цілунком...

Вже на виході її зустріла хазяйка квартири. "Пані, він сказав, що, якщо трапиться і до мене прийде дама, скажіть їй, що в Бетховена найкращий твір... ось, я записала..." Віра взяла папірець і заплакала. Вона прочитала слова, записані знайомим почерком: "L. Van Beethoven. Son. №2, op. 2. Largo Appassionato".

...Повернувшись додому ввечорі, Віра Миколаївна не побачила ані чоловіка, ані брата. Але приїхала піаністка Женні Рейтер. Схвильована Віра попросила Женні щось заграти і вийшла з кімнати у квітник. Вона не мала сумніву, що Женні гратиме саме те місце з Другої сонати, про яке просив цей мрець зі смішним прізвиськом Жовтков...

Так воно і було. Вона пізнала з перших акордів цей єдиний за глибиною твір. Віра думала про те, що велике кохання, яке повторюється тільки раз на тисячу років, проминуло її. Її думки росли і збігалися з музикою: "У цих ніжних звуках я покажу життя, яке приречило себе на муку, страждання і смерть. Ані жалю, ані докору, ані долі самолюбства я не знав... Хвала тобі, велике кохання. Згадую кожний твій крок, твою посмішку, погляд... Я йду, я не спричиню тобі болю... Да святиться ім'я твоє..."

Княгиня обійняла стовбур акації і плакала. Легкий вітерець зашелестів листям, гостріше запахли зірки тютюну... А музика продовжувала: "Заспокойся, кохана, заспокойся... Ти мене пам'ятаєш? Ти моя єдина і остання любов. Я з тобою. Думай про мене, ми з тобою кохали одне одного лише одну мить, але навіки. Я відчуваю твої сльози. Мені так солодко спати..."

Женні скінчила грати і вийшла з кімнати. Вона побачила Віру у сльозах. "Що з

тобою?" — запитала вона. Віра відповіла: "Він мене простив тепер. Усе добре..."